

Miroslav Grznár - Ľuboslav Szabo

Pol'nohospodárske podniky bez pôdy v SR

Farms without land in Slovakia

Abstract *The paper is devoted to agricultural enterprises, which manage without land and assessment of their business performance in the 2009-2012 timeframe. Businesses without land may be strategic alternatives and evaluate their effectiveness may indicate prospects for their further development. Its performance is thriving businesses without land cleared undertakings managing the land with an area of between 2000 - 3000 ha of agricultural land.*

Key words *Enterprises without land, specialization, performance, efficiency and recovery of assets and costs, labor productivity, subsidies*

Abstrakt *Príspevok je venovaný poľnohospodárskym podnikom, ktoré hospodária bez poľnohospodárskej pôdy a hodnoteniu ich hospodárskych výsledkov v časovom horizonte rokov 2009-2012. Podniky bez pôdy môžu byť strategickou alternatívou a vyhodnotenie ich efektívnosti môže naznačiť perspektívy ich ďalšieho vývoja. Svojou výkonnosťou sa prosperujúce podniky bez pôdy vyrovnávajú podnikom hospodáriacim na pôde s výmerou v rozpätí 2000 – 3000 ha p.p.*

Kľúčové slová *Podniky bez pôdy, špecializácia, výkony, efektívnosť majetku a výrobnéj spotreby, produktivita práce, podpory*

V príspevku sa venujeme osobitnej kategórii poľnohospodárskych podnikov v SR pre ktorú je typické hospodárenie bez základného agrárneho výrobného zdroja – poľnohospodárskej pôdy. Čo vedie poľnohospodárske podnikateľské subjekty k stratégii podnikania bez pôdy? Je to šetrenie výdajov na nákup, alebo prenájom pôdy, zredukovanie hmotného majetku alebo ľahšia možnosť dosiahnuť úspory z rozsahu hlavnej činnosti pri nákupe produktov pochádzajúcich z rastlinnej výroby?

Pol'nohospodárske podniky bez pôdy sa nachádzajú v našom agrárnom sektore už niekoľko rokov. Aj keď ich počet každoročne, podľa zisťovania VÚEPP v Bratislave, nepresahuje niekoľko desiatok, dosahujú pomerne vysokú výkonnosť a niektoré aj prijateľný hospodársky výsledok. V príspevku sa pokúsime vyhodnotiť efekty hospodárenia podnikov

bez pôdy v SR, ako jednu z foriem podnikovej diferenciácie a uplatňovania osobitnej strategickej voľby v našom agrárnom sektore.

Príspevok je čiastkovým výstupom z riešenia grantového projektu VEGA č. 1/0026/12 „Stratégia rozvoja agropotravinárstva a konkurenčná schopnosť poľnohospodárskych podnikov v SR“.

Metodický postup

Analýzu zakladáme na báze dostupných štatistických údajov o slovenskom i európskom poľnohospodárstve. Pre medzinárodné komparácie využívame údajovú základňu EÚ FADN EÚ (Farm Accountancy Data Network EU) za rok 2010.

Pre identifikáciu súčasnej ekonomickej situácie slovenských poľnohospodárskych podnikov využívame databázu MPRV SR založenú na Informačných listoch za roky 2009 - 2012, prevádzkovanú VÚEPP v Bratislave, ktorá obsahuje napríklad v roku 2012 údaje za 1 480 poľnohospodárskych podnikov v SR typu právnických osôb, vrátane podnikov hospodáriacich bez pôdnej základne.

Pri analýzach využívame štandardné metódy výskumnej práce ako sú analýza a syntéza, komparácie, triedenie súborov podnikov, deskriptívna štatistika a grafické znázorňovanie.

Monitorovanie ekonomickej situácie v poľnohospodárstve a potravinárstve je predmetom každoročne pripravovanej Správy o poľnohospodárstve a potravinárstve SR, ktorá zahŕňa pohľady makroekonomické i pohľady na ekonomickú situáciu podnikateľských subjektov v poľnohospodárstve. Dosiaľ predmetom osobitnej pozornosti analýz v poľnohospodárstve však neboli podniky hospodáriace bez pôdnej základne.

Vlastná práca

Teoretické aspekty stratégie špecializácie v poľnohospodárstve

Strategický manažment, ktorý sa vyvinul ako produkt hľadania nových metód riadenia podnikov v komplikujúcich sa podmienkach podnikateľského prostredia, ponúka celý rad rôznych stratégií, ktorými môžu podniky uspieť v náročnom konkurenčnom prostredí. Určité stratégie sú použiteľné aj v agrárnom podnikateľskom prostredí a patria k nim najmä generické strategické voľby, ktoré vymedzil Porter, M. (1985).

Podnikanie v poľnohospodárstve, ktoré sa považuje za útlmové a ekonomicky za málo atraktívne odvetvie, môže byť príležitosťou pre racionálne riadené podniky, ak sa pokúsia zaujať vedúce pozície a využijú reálnu konkurenčnú výhodu dôslednou kontrolou nákladov (Slávik, Š., 2005). Nákladový vodca vďaka dobrému manažmentu nákladov môže pri daných trhových cenách svojich komodít dosiahnuť vyšší zisk ako ostatní producenti. Stratégia nákladového vodcovstva je v poľnohospodárskom odvetví, kde všetky podniky majú veľmi podobnú výrobnú štruktúru, univerzálne použiteľná a je prejavom konkurenčného úsilia podnikov. Dosiaľ nie je dost' objasnený špecifický vplyv podpôr na úspešnosť stratégie nákladového vodcovstva, pravda nielen v poľnohospodárstve.

Stratégia špecializácie prináša podniku konkurenčnú výhodu v tom, že sa pred súpermi chráni poskytovaním produktu, alebo služby, ktoré iní nedokážu poskytnúť. Táto sa uplatňuje najmä v podnikoch priemyselnej výroby, alebo v službách. V poľnohospodárskom podniku špecializácia sa skôr chápe ako užšie produkčné portfólio, v strednej Európe však zriedka ako monokultúrne zameraný podnik. V poľnohospodárstve USA je takáto špecializácia uplatňovaná oveľa častejšie. Užšie portfólio produkcie je sprevádzané zúžením štruktúry dlhodobého hmotného a nehmotného majetku a nižšou kapitálovou náročnosťou výroby.

Šúbertová, E. (2012) vo svojej práci zvyrazňuje poslanie družstevných podnikov v slovenskom poľnohospodárstve, ako viac odvetvových hospodárstiev, ktoré sú odolnejšie voči krízovým javom ako podniky vysoko špecializované.

Vo svete však nie sú vysoké koncentrácie pri špecializácii poľnohospodárskej výroby neobvyklé. Demircan, V. (2010) hodnotí vplyv rozdielnej kapacity hydínových fariem v Turecku na ekonomiku produkcie pri kapacitách od 5 000 do 74 000 ks sliepok na farme. Pritom chov hydiny možno organizovať aj bez pôdnej základne podniku.

Monokultúrne, úzko špecializované podniky sú známe najmä z USA, ako veľké výkrmne hospodárskych zvierat na púšti, alebo farmy zamerané na výlučnú produkciu kukurice, či výkrm kurčiat realizovaný na plávajúcich lodiach. V našich podmienkach, aj v súlade s prijatou orientáciou európskeho poľnohospodárstva na multifunkčné produkčné zameranie, nie sú podobné úzke špecializácie obvyklé.

Chrastinová, Z. - Burianová, V. (2012) konštatujú pretrvávajúcu diferenciáciu efektívnosti výroby podľa veľkosti podnikov i podľa výrobných oblastí. V našom príspevku (Grznár, M.-Szabo, L., 2012) hodnotíme disparity medzi podnikmi najmä v oblasti manažmentu nákladov a v strategickom riešení intenzifikácie v rastlinnej výrobe. Informácie o miere špecializácie v poľnohospodárskej podnikovej sfére u nás v súčasnom období dosť chýbajú. Kolářová, A. – Pechrová, M. (2013) modelujú situáciu aká by nastala v prípade zavedenia opatrenia set-aside ako podmienky na získanie priamych platieb z EÚ v ČR.

Štatistika EÚ FADN (Šípová, E. – Valachovičová, L., 2012) člení podniky podľa špecializácie do 9 skupín od poľných plodín cez zmiešanú rastlinnú a živočíšnu výrobu až po tzv. nezaradené podniky, kde by možno mohli byť aj podniky bez pôdy, čo však nevieme overiť. K využívaniu stratégie špecializácie dochádza aj v našom poľnohospodárstve, jej miera má však miernejší stupeň a podniky uprednostňujú skôr viacodvetvové výrobné štruktúry. Likvidáciou chovu ošípaných a hovädzieho dobytku pre stratovosť týchto výrob mnohé podniky v súčasnosti prechádzajú na organizovanie výlučne atraktívnejšej rastlinnej výroby. Táto orientácia síce vedie k rastu produktivity práce a rentability podnikov, ale z národohospodárskeho hľadiska aj k závislosti krajiny na dovoze potravín živočíšneho pôvodu a k ubúdaniu pracovných síl z poľnohospodárstva.

Jednou z foriem alternatívneho zamerania s ktorou sa v súčasnosti u nás stretávame v poľnohospodárstve sú podniky organizované bez pôdnej základne. Tieto podniky nedisponujú poľnohospodárskou pôdou a teda nemajú vlastnú rastlinnú výrobu a sú

orientované buď na produkciu živočíšnych poľnohospodárskych komodít, na základe nákupu krmív, alebo na finalizáciu rastlinných komodít, či na poskytovanie služieb ďalším poľnohospodárskym podnikom.

Výsledky poľnohospodárskych podnikov – právnických osôb

Najskôr charakterizujeme výsledky slovenských poľnohospodárskych podnikov – právnických osôb hospodáriacich na pôde a bez pôdy v posledných rokoch v triedení podľa prosperity. V tabuľke 1 uvádzame výsledky podnikov hospodáriacich s pôdou i bez pôdy ako priemer vybraných ukazovateľov za jeden podnik.

Výsledky poľnohospodárskych podnikov bez pôdy a s pôdou v € **Results of agricultural farms with land and without land in €**

Tab. 1

Ukazovateľ ¹	2011		2012	
	Ziskové ²	Stratové ³	Ziskové ²	Stratové ³
Podniky s pôdou⁴				
Počet podnik. ⁵	1 058	354	1 053	427
Výnosy ⁶	2 072 499	1 323 233	1 848 692	1 598 163
Počet prac. ⁷	25,7	24,6	21,6	28,0
Výnosy/prac. ⁸	80 513	53 804	85 571	57 163
Zisk / strata ⁹	105 972	-118 607	89 517	-151 873
Podpora bežná ¹⁰	287 606	254 417	262 646	266 043
Bez pôdy¹¹				
Počet podnik. ⁵	15	15	17	10
Výnosy ⁶	7 100 985	2 109 469	3 859 827	2 959 148
Počet prac. ⁷	36	13	16	31
Výnosy/ prac. ⁸	196 160	158 210	238 106	94 240
Zisk / strata ⁹	45 999	-216 189	133 034	-267 237
Podpora ¹⁰	31 384	43 504	64 652	13 550

Prameň: CD MPRV SR, VÚEPP v Bratislave, 2010 - 2013, vlastné výpočty 1) Indicator, 2) profits farms, 3) loss farms, 4) farms with agricultural land, 5) number of farms, 7) number of AWU, 8) revenues per AWU, 9) profit /loss, 10) subsidies, 11) farms without agricultural land (own calculations)

Početnosť súboru poľnohospodárskych podnikov bez pôdy je malá, ale priemerný podnik vykazuje vyššie výnosy, ako priemerný poľnohospodársky podnik s pôdou v SR. Má aj menej pracovníkov, ktorí vykazujú podstatne vyššiu produktivitu práce ako podniky s pôdou. Tretina podnikov bez pôdy však vykazuje stratu, ale podobne sú na tom i podniky s pôdou v roku 2012.

Podstatný rozdiel je však vo výške poberaných bežných podpôr, keď podniky bez pôdy získavajú len 10 – 20 % podpory podnikov s pôdou.

Porovnajme teraz výkonnosť priemerného podniku vo vybraných krajinách EÚ v poslednom období podľa údajov FADN.

Priemerná farma vo vybraných krajinách EÚ, 2010
Average farm in selected countries of the EU, 2010

Tab. 2

Ukazovateľ ⁶	BE	CZ	FR	DE	HU	SK
Užívaná p.p. ¹	47,9	226	87,59	85,24	46,8	501,6
Pracovné sily ²	2,11	6,66	2,4	2,23	1,46	12,87
Celkové náklady ³	189 592	323 083	162 140	210 618	49 414	576 909
Celková produkcia ⁴	228 918	265 742	174 680	209 474	49 614	375 082
z toho rastlinná ⁵	94 223	143 361	98 322	91 171	32 268	206 338

Prameň: FADN, 2010, dostupné na www.ec.europa.eu/1) farms size in ha, 2) AWU per farm, 3) costs total, 4) production total, 5) thereof: vegetal production, 6) indicator

Publikované súhrnné údaje FADN uvádzajú veľký počet ukazovateľov za priemerný podnik v príslušnej krajine. Tab. 2 zobrazuje len stručnú charakteristiku priemerného podniku vo vybraných krajinách EÚ v roku 2010. Vo veľkosti fariem vyjadrenej využívanou poľnohospodárskou pôdou vedú SR a ČR, ale vo veľkosti produkcie farmy vykazujú uvádzané vyspelé krajiny na menej ako pätine pôdy viac ako polovičnú hodnotu produkcie fariem ako napr. SR. Priemerný podnik svojou pôdnou koncentráciou, vybavením pracovnými silami i produkciou sa v jednotlivých krajinách značne odlišuje. Mieru špecializácie možno z uvedených údajov charakterizovať len podielom hrubej rastlinnej produkcie na celkovej hrubej produkcii. SR a Maďarsko spolu s ČR vykazujú najvyšší podiel rastlinnej produkcie na celkovej produkcii. V ostatných uvádzaných krajinách prevažuje skôr produkcia živočíšna. Vyššiu hodnotu produkcie ako nákladov vykazuje však len málo z uvádzaných krajín.

Poľnohospodárske podniky bez pôdy

Súčasťou už prezentovaného súboru podnikov, ktoré v uplynulých rokoch predložili svoje Informačné listy do databázy MPRV sú aj podniky hospodáriace bez poľnohospodárskej pôdy. Teraz tieto podniky v našej analýze vyčleníme z databázy a budeme analyzovať výsledky ich hospodárenia. Základnú charakteristiku toho súboru uvádza tab. 3.

Podniky bez pôdy v SR v období 2009 – 2012, priemer za podnik
Farms without land in term 2009 – 2012 in Slovak Republic, average per farm

Tab. 3

Ukazovateľ ¹	2012	2011	2010	2009
Počet podnikov ²	28	30	26	41
Výnosy za podnik v € ³	3 549 248	4 605 237	6 807 256	3 524 476
Počet pracovníkov ⁴	22	25	44	34
Výsledok hospodárenia v € ⁵	- 4 990	-85 059	10 094	13 017

Prameň: Informačné listy, CD MPRV, VÚEPP, Bratislava, 2010-2013, vlastné spracovanie 1)indicator, 2)number of farms, 3) revenues, 4) AWU, 5) profit/loss

Počet podnikov bez pôdy sa každoročne menil. Prepad počtu týchto podnikov nastal v roku 2010, kedy následkom dopadov krízy na odvetvie poľnohospodárstva časť podnikov zanikla alebo prešla do kategórie podnikov s pôdou. V ďalších rokoch sa počet týchto podnikov stabilizoval. Právnou formou podnikov bez pôdy je temer výlučne obchodná spoločnosť.

Výška výnosov na priemerný podnik dosiahla svoje maximum v roku 2010 a v ďalších rokoch sa stabilizovala, hospodársky výsledok v posledných rokoch vykazuje stratu.

Podrobnejšie výsledky o podnikoch bez pôdy prinesie ich rozčlenenie na podniky hospodáriace so ziskom a stratou, čo môže identifikovať aj príčiny diferencovanej prosperity týchto podnikov. V tab. 4 uvádzame pohľad na vývoj výsledkov priemerného podniku bez pôdy, ako predstaviteľa podnikov, ktoré v hodnotenom období vykázali ziskové hospodárenie.

Pokles počtu podnikov bez pôdy v roku 2010 sa odrazil aj na ziskových podnikoch, keď ich počet sa znížil o polovicu, ale pri nadmernom raste výnosov na jeden podnik. V ďalších rokoch počet ziskových podnikov pomaly rástol, ale výnosy i náklady priemerného podniku klesali. Rástla aj produktivita práce a mierne rástlo aj zhodnocovanie výrobnnej spotreby a majetku. Vývoj hospodárskeho výsledku priemerného podniku bol premenlivý, podpora na podnik mierne rástla, na pracovníka značne vzrástla len v poslednom hodnotenom období. Klesajúci podiel vlastnej výroby na výnosoch naznačuje orientáciu ziskových podnikov skôr na obchodnú činnosť. Stavy hovädzieho dobytku sa stabilizovali, ale zrejme netvorila produkčnú základňu týchto podnikov. Podiel podpôr na výnosoch je veľmi nízky, keďže podniky nemajú zdroje z priamych platieb.

Ziskové podniky bez pôdy v € na priemerný podnik v SR
Profit farms without land in € per average farm in Slovak Republic

Tab. 4

Ukazovateľ ¹⁵	2012	2011	2010	2009
Počet podnikov ¹	19	15	14	29
Výnosy na podnik ²	3 859 827	7 100 985	11 781 168	4 405 233
Náklady ³	3 684 007	7 066 063	11 569 288	4 308 720
Počet pracovníkov ⁴	16	36	69	42
Výnosy na pracovníka ⁵	238 106	196 160	170 741	105 146
Výroba / výrobná spotreba ⁶	2,230	1,181	1,225	1,278
Podpora na podnik ⁷	64 652	31 584	56 965	50 378
Podpora na pracovníka ⁸	3 951	872	825	1202
VH na podnik ⁹	133 034	45 999	178 395	100 675
Počet HD ¹⁰	48	64	54	9
Majetok ¹¹	3 410 640	6 211 405	8 825 952	4 825 214
Výnosy/majetok ¹²	1,131	1,143	1,335	0,913
Výroba / výnosy v % ¹³	56,4	35,3	47,2	79,6
Podpory / výnosy v % ¹⁴	1,65	0,44	0,48	1,14

Prameň: Informačné listy, CD MPRV, VÚEPP, Bratislava, 2010-2013, vlastné spracovanie

1) number of farms, 2) revenues, 3) costs, 4) AWU, 5) revenues per AWU, 6) production per input, 7) subsidies excluding investments, 8) subsidies per AWU, 9) profit/loss, 10) number of cattle, 11) property total, 12) revenues per property, 13) production per revenues, 14) subsidies per revenues, 15) indicator, (own calculation)

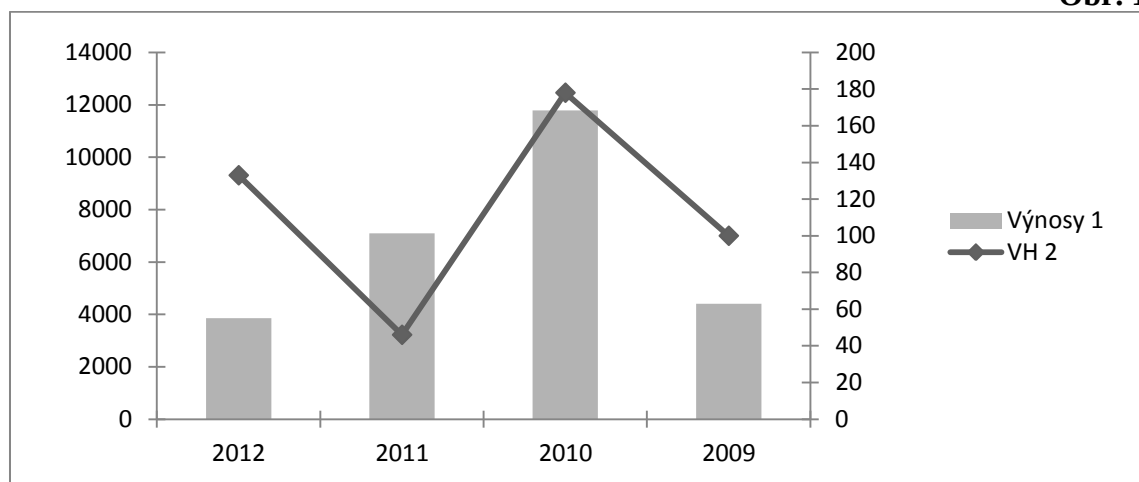
Obrázok 2 ilustruje vzťah vývoja výnosov a hospodárskeho výsledku v ziskových podnikoch, ktoré hospodária bez pôdy. Len v roku 2011 sa rast výnosov neodrazil aj na raste zisku. Zdá sa, že ziskové podniky sú pomerne dobre riadené a nízke dotácie nie sú prekážkou efektívneho hospodárenia.

V tab. 5 uvádzame pohľad na vývoj výsledkov priemerného podniku bez pôdy, ako predstaviteľ a podnikov, ktoré v hodnotenom období vykázali stratové hospodárenie.

Počty stratových podnikov sa v hodnotenom období príliš nemenili, ich výnosy pomaly rástli, ale rýchlejšie rástli náklady aj záporný výsledok hospodárenia. Nárast počtu pracovníkov v poslednom období sa negatívne odráža v poklese produktivity práce. Rast majetku však stratový podnik nedostatočne zhodnocuje vo výnosoch. Stratové podniky vykazujú pomerne vysoký podiel výroby na výnosoch, teda venujú sa viac vlastnej výrobnjej činnosti, čo môže byť príčinou horšieho výsledku hospodárenia, keď chýbajú príjmy z alternatívnej činnosti. V prvom roku hodnotenia pomerne vysoké stavy hovädzieho dobytku postupne v priemernom podniku poklesli na úroveň ziskových podnikov.

Vývoj výnosov a hospodárskeho výsledku v ziskovom podniku bez pôdy v tis. €
Development of revenues and profit in profits farms without land in 1000 €

Obr. 1

Prameň: Tab. 4, 1) revenues, 2) profit

Stratové podniky bez pôdy v €
Loss farms without land in €

Tab. 5

Ukazovateľ ¹⁵	2012	2011	2010	2009
Počet podnikov ¹	10	15	12	12
Výnosy na podnik ²	2 959 148	2 109 469	1 071 215	1 395 975
Náklady ³	3 217 765	2 322 645	1 251 552	1 579 057
Počet pracovníkov ⁴	31	13	15	16
Výnosy na pracovníka ⁵	94 240	158 210	71 813	89 581
Výroba / výrobná spotreba ⁶	1,39	1,159	1,121	1,05
Podpora na podnik ⁷	13 550	43 504	7 433	34 778
Podpora na pracovníka ⁸	431	3263	498	2232
VH na podnik ⁹	-267 237	-216 189	-186 255	-198 824
Počet HD ¹⁰	59	51	65	260
Majetok ¹¹	3 818 508	2 937 516	1 547 837	1 383 372
Výnosy/majetok ¹²	0,774	0,718	0,692	1,009
Výroba / výnosy v % ¹³	78,5	77,4	79,9	53,4
Podpory / výnosy v % ¹⁴	1,65	2,06	0,69	2,50

Prameň: Informačné listy, CD MPRV, VÚEPP, Bratislava, 2010-2013, vlastné spracovanie

1) number of farms, 2) revenues, 3) costs, 4) AWU, 5) revenues per AWU, 6) production per input, 7) subsidies excluding investments per ha, 8) subsidies per AWU, 9) profit/loss, 10) number of cattle, 11) property total, 12) revenues per property, 13) production per revenues, 14) subsidies per revenues, 15) indicator (own calculation)

Obrázok 2 ilustruje vzťah vývoja výnosov a hospodárskeho výsledku v priemernom stratovom podniku bez pôdy v hodnotenom období. S rastom výnosov strata len mierne klesá, čo nasvedčuje na nekonceptné manažérske konanie podnikov v strate.

Miera koncentrácie výroby v podnikoch bez pôdy

Pre posúdenie miery koncentrácie podnikov bez pôdy porovnáme vybrané ukazovatele týchto podnikov s benchmarkovými hodnotami podnikov ktorých plošná výmera sa pohybuje v rozmedzí 2001-3000 ha p.p. Porovnanie prináša nasledujúca tabuľka 6.

Porovnanie podnikov s výmerou od 2001 do 3000 ha p.p. a podnikov bez pôdy naznačuje veľmi podobnú úroveň výnosov a nákladov pri ziskových i stratových podnikoch oboch kategórií. To naznačuje, že podniky bez pôdy dosahujú výkonnosť väčších podnikov s pôdou. Veľké rozdiely sme nezistili ani vo výsledku hospodárenia. Značné rozdiely sú vo vybavení týchto podnikov pracovníkmi a v úrovni produktivity práce. Podniky bez pôdy majú nižšie stavy pracovníkov a nepomerne vyššiu produktivitu práce.

Podniky bez pôdy a s pôdou s výmerou 2001 - 3000 ha (2012, v €)

Farms without land and farms with land in size 2001-3000 ha (2012, in €)

Tab. 6

Ukazovateľ ¹	Ziskové podniky ²		Stratové podniky ³	
	Bez pôdy ⁴	S pôdou ⁵	Bez pôdy ⁴	S pôdou ⁵
Počet podnikov ⁶	19	85	10	42
Výnosy na podnik ⁷	3 859 827	3 565 999	2 959 148	2 579 843
Náklady ⁸	3 684 007	3 322 223	3 217 765	2 782 089
Výsledok hospodárenia ⁹	133 034	201 809	-267 237	-205 994
Počet pracovníkov ¹⁰	16	47	31	53
Výnosy na pracovníka ¹¹	238 106	75 381	94 240	48 436
Výroba/výr. spotreba ¹²	2,23	1,34	1,39	1,16
Podpora na podnik ¹³	64 552	588 988	13 550	535 210
Majetok na podnik ¹⁴	3 410 640	4 818 370	3 818 508	4 190 168
Výnosy/majetok ¹⁵	1,131	0,740	0,774	0,615

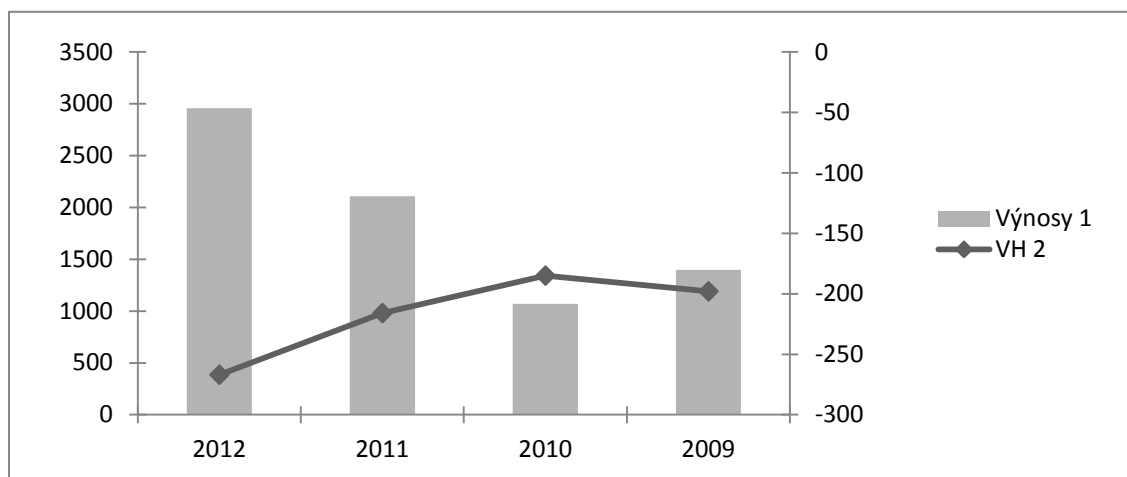
Prameň: Tamže, vlastné prepočty. 1) Indicator, 2) profits farms, 3) loss farms, 4) farms without land, 5) farms with land, 6) number of farms, 7) revenues, 8) costs, 9) profit/loss, 10) number of AWU, 11) revenues per AWU, 12) produkcion per input, 13) subsidies 14) property total, 15) revenues per property total, (own calculation).

Podniky s pôdou disponujú väčším majetkom, jeho využitie vo vzťahu k výnosom je však nižšie ako pri podnikoch bez pôdy. Podobne vychádza v prospech podnikov bez pôdy aj transformácia nakupovaných vstupov do hodnotu vlastnej výroby.

Najväčší rozdiel sa nachádza pri výške získaných podpôr, bez ktorých podniky bez pôdy dosahujú podobné výsledky ako podniky, ktorých podpora dosahuje viac ako pol milióna € na priemerný podnik.

Vývoj výnosov a hospodárskeho výsledku v stratovom podniku bez pôdy v tis. €
Development of total revenues and loss in farm without land in 1000 €

Obr. 2

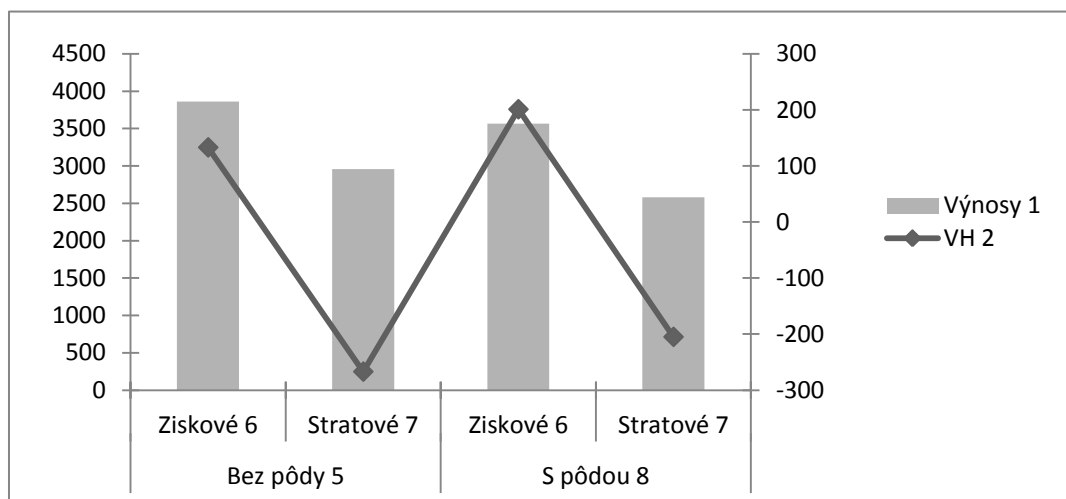

Prameň: Tab. 5, 1) revenues, 2) loss

Obrázok 3 znázorňuje diferencie výnosov a hospodárskeho výsledku priemerného podniku s pôdou vo výmere 2 000-3 000 ha a podniku bez pôdy v roku 2012 v členení podľa prosperity podnikov.

Výnosy a výsledok hospodárenia priemerného podniku s pôdou a bez pôdy v tis. €
Revenues total and profit/loss of average farm with and without land in thousand €

Obr. 3

Prameň: Tab. 6. 1) Revenues, 2) profit/loss, 5) farms without land, 6) profit farms, 7) loss farms, 8) farms with land

Záver

Poľnohospodárske podniky hospodáriace bez pôdy predstavujú alternatívu typického agrárneho podnikania, v ktorom predstavuje pôda kľúčový výrobný zdroj. Dostupné údaje neumožňujú zhodnotiť výrobné zameranie týchto nepočetných podnikov, možno však usudzovať, že v ich činnosti prevládajú živočíšna výroba, poľnohospodárske a obchodné služby. Ich právnou formou je obchodná spoločnosť.

Počet podnikov bez pôdy je každoročne premenlivý, ich hospodárenie sa diferencuje a viac ako polovica vykazuje každoročne zisk. V hodnotenom období výnosy stratových podnikov pomaly rástli, ale rýchlejšie rástli náklady aj záporný výsledok hospodárenia. Nárast počtu pracovníkov v poslednom období sa negatívne odráža v poklese produktivity práce. Rastúci majetok však stratový podnik bez pôdy nedostatočne zhodnocuje vo výnosoch.

Počet ziskových podnikov v hodnotenom období pomaly rástol, ale výnosy i náklady priemerného podniku klesali. Rástla aj produktivita práce a mierne rástla aj zhodnocovanie výrobnej spotreby a majetku. Vývoj hospodárskeho výsledku priemerného podniku bol premenlivý, podpora na podnik mierne rástla, na pracovníka značne vzrástla len v poslednom hodnotenom období. Klesajúci podiel výroby na výnosoch naznačuje orientáciu ziskových podnikov skôr na obchodnú činnosť.

Porovnanie podnikov s výmerou od 2001 do 3000 ha p.p. a podnikov bez pôdy naznačuje veľmi podobnú úroveň výnosov a nákladov pri ziskových i stratových podnikoch oboch kategórii. To naznačuje, že podniky bez pôdy dosahujú výkonnosť väčších podnikov s pôdou. Veľké rozdiely sme nezistili ani vo výsledku hospodárenia. Značné rozdiely sú vo vybavení týchto podnikov pracovníkmi a v úrovni produktivity práce. Podniky bez pôdy majú nižšie stavy pracovníkov a nepomerne vyššiu produktivitu práce.

Najväčší rozdiel sa nachádza pri výške získaných podpôr, bez ktorých podniky bez pôdy získavajú podobné výsledky ako podniky, ktorých podpora dosahuje viac ako pol milióna € na priemerný podnik.

Literatúra

- [1] DEMIRCAN, V. et al. (2010): Economic analysis of different laying hen farm capacities in Turkey. *Agric.Econ.-Czech*, 56, 2010 (10):489-497
- [2] CHRASTINOVÁ, Z. – BURIANOVÁ, V. (2012): Economic efficiency of Slovak agriculture and its commodity sector. *Agric.Econ.-Czech*, 58, 2012 (2): 92-99
- [3] GRZNÁR, M. – SZABO, Ľ. (2012): Disparities in the utilisation of production factors in the agriculture of Slovakia and of the EU. *Agric.Econ.-Czech*, 58, 2012 (2): 49-55
- [4] GRZNÁR, M. – SZABO, Ľ. (2013): Poľnohospodárske podniky bez pôdy – stratégia alebo záľuba? In: *Stratégia rozvoja agropotravinárstva a konkurenčná schopnosť*

- agropotravinárskych podnikov II. Vydavateľstvo EKONÓM, Bratislava, 2013, s.7-15, ISBN 978-80-225-3635-6
- [5] PORTER, M.E. (1985): Competitive advantage: creating and sustaining preformance. New York: TheFree Press, 1985, 557 p. ISBN 0-02-925090-0-
- [6] KOLÁŘOVÁ, A. – PECHROVÁ, M. (2013): Dopady znovuzavedení půdy do klidu na produkci a příjmyzemědělců v ČR. Ekonomická revue, vedecký časopis VŠB – TU Ostrava, Ekonomická fakulta, roč. XVI. Č. 1, 2013 s. 44-50, ISSN 1212-3951
- [7] SLÁVIK, Š. (2005): Strategický manažment. Bratislava: Sprint, vfra, 2005, ISBN 80-89085-49-0
- [8] ŠÍPOVÁ, E. – VALACHOVIČOVÁ, L. (2009): Štandardné výsledky ISPU 2009 vo vybraných členských krajinách EÚ. Ekonomika poľnohospodárstva, roč. XII. 2/2012.
- [9] ŠÚBERTOVÁ, E. (2012): Hlavné ciele družstevných organizácií a ich vplyv na činnosť poľnohospodárskych družstevných podnikov v SR. In: Stratégia rozvoja agropotravinárstva a konkurenčná schopnosť agropotravinárskych podnikov I., Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2012, ISBN 978-80-225-3423-9
- [10] Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve SR MPRV SR, Bratislava, 2009-2013, dostupné na www.mprv.sk
- [11] FADN 2010. Dostupné na: www.ec.europa.eu/agriculture/rca/fadn, 2014

Došlo 24. 2. 2014

Kontaktná adresa

prof. Ing. Miroslav GRZNÁR, DrSc., Ekonomická univerzita, 852 35 Bratislava, Dolnozemska 1, e-mail miroslav.grznar@euba.sk,
prof. Ing. Ľuboslav SZABO, CSc., Ekonomická univerzita, 852 35 Bratislava, Dolnozemska 1, e-mail luboslav.szabo@euba.sk
